

ПАЙШАНБА КУНЛАРИ ЧИҚАДИ

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ БОЛАЛАР ЖАМГАРМАСИ ҲАФТАЛИГИ

БАҲОСИ ЭРКИН НАРХДА

— БИР НИМА ДЕМОҚЧИДИМ

Даврон АҲМАД сурати

«НАВРЎЗ»

Шу кунларда «Наврўз» хайрия жамгармаси раиси Дадаҳон Ёқубовнинг қўли-қўлига тегмайди. Хайрия ишлари, жамгарманинг корхона, фирма, дўконлари билан боғлиқ ташвишлар, гуллаб югур-югур қўп. Аммо раиснинг бугунги кундаги ўй-хаёллари албатта асосан «Наврўз» лотереяси билан боғлиқ.

ЛОТЕРЕЯСИ

— Йигирма миллион лотерея чиқарганмиз. Ҳозиргача ярмидан ошиғи сотиб бўлинди. «Наврўз» байрамига яқин биринчи тиражни ўтказишни мўлжаллаяпмиз. Яъни шу мuddатгача лотерея билетлари сотилиб бўлади деган умиддамиз. Тушадиган фойданинг тенг ярми ютуққа ажратилган. Яъни, ҳар бир ўйинга (жами 10 марта ўйналади). 200 млн, сўмдан. Энг катта ютуқ — 10 млн сўм. Йил давомида 50 киши бу ютуқ соҳиби бўлиши мумкин. Яна 50 кишига 5 млн. сўм насиб этади.

— Дадаҳон ака, тахририятимизга «лотерея сотиб ололмаяпмиз» деган мазмунда хатлар келиб турибди, қўнғироқлар бўлаяпти.

— Лотереяни омонат жамгармалари, «Наврўз» вилоят бўлимлари, маҳалла кўмиталари, савдо шахобчаларидан харид қилиш мумкин.

ҚАЧОН

— «Наврўз» айни кунда яна қандай ишлар билан машғул!

— Янги-янги бўлимлар очаяпмиз. Ҳозиргача 16 та бўлим фаолият кўрсатаёпти. Жумҳуриятимизнинг барча вилоятлари, Қорақалпоғистонда, шунингдек Уш, Хўжандда. Москвада эса очилиш арафасида. Жамгармага қарашли корхона ва фирмалар сони 70 тага етди. Улардан тушадиган маблағ нафақат хайрия мақсадларига, балки йирик анжуманлар (масалан, «Шарқ — Ғарб» театр фестивалига) спорт тадбирларига ҳомийлик қилишга ишлатилаёпти. Андижонда Бобур тўйини ўтказишга ёрдам бердик. Эрта-индин Хоразмда ўтказилажак Феруз тўйига ҳам яқиндан кўмак бермоқчимиз.

ЎЙНАЛАДИ?

УШБУ СОНДА:

МЎТТИ — «БЎЙДОҚ КУЁВ»

БЎЛМОҚЧИ

3-БЕТ

АДАБИЁТ ОПА

6-БЕТ

Кейинги сонларда

Ҳазрат Навоийнинг шаҳзода Бадиуззамон Мирзога мактуби

Шоир Хуришид Даврон билан суҳбат

«Оила ва жамият» 5(128)

— БИЗ ДОИМО ШУНДАЙМИЗ

Баҳодир Умурзоқов:

Ўзбекистон республикаси
Ижтимоий таъминот вазири

— Баҳодир Ҳамидович! Қабулнингизга ҳар кунининг хил одам келса керак.

— Ижтимоий вазириликнинг, вазириликка турли шикоят, илтимослар билан келадиган кишилар табиатан ҳам турличадир. Беҳад толиқтиришди ҳам. Нафақачилар ва уруш ногиронлари учун ажратиладиган ёқилги

си билан КАМАЗ машинасининг тагига кириб кетиб, ўзи айбдор бўлишига қарамай КАМАЗ машинасини ҳайдовчисини икки йилга қаматган. Ердан беролмаслигимизни очиб айтдик. Бу кимса эса оғизга олиб бўлмайдиган сўзлар билан ҳақоратлаб чиқиб кетди...

— Маълумки меҳнаткаш халқнинг кўп қисми асосан қишлоқ ерларида истиқомат қилади. Баъзан ижтимоий таъминот идораларида бўлишмига тўғри келади. Шундай пайтларда кўп эътирозларга, чалқашликларга дуч келаман. Масалан, бир қишлоқда яшовчи, яъни 8 болани тўғиб тарбиялаган, далада ҳам ишлаган онахон ветеран эрининг вафотидан сўнг бевалик нафақаси «нотўғри белгиланганлиги», камлигини айтиб шикоят қилди. Тошкент вилояти ижтимоий таъминот бўлимига кириб учрашдим. У ерда ўтирган ходимлар саломлашмагани майли, ҳатто мен билан гаплашишни ҳам истамадилар.

нинг учун ўзлари яшаётган туман ижтимоий таъминот ташкилотларига қайтадан ариза билан мурожаат қилишлари зарур бўлади. Бу борада ҳам баъзи бир чалқашликларга йўл қўйилган бўлиши мумкин. Биз ҳозир ижтимоий таъминот ишларини компютерлаштириш масаласи ҳақида бош қотираётимиз. Бу фақат фойдадан ҳоли бўлмайди. Масалан, одамларнинг нафақаларини уйларига етказиш учун Алоқа вазириликка йилга 7,5 миллиард сўм пул сарфлаймиз. Компютерлар хизмати йўлга қўйилса, демак, анча маблағ тежаллади. Ҳозир нафақачилар учун қулай бир шароит яратиш борасида жиддий бош хотирялмиз: нафақачилар учун банкларда счёти очишни режалаштиряпмиз. Демак улар банкка бориб нафақаларини истаган пайтда олишлари мумкин. Шу билан бирга банк уларга фойда пули ҳам тўлайди. Нафақачилар кредит ҳам олишлари мумкин.

ОДАМЛАР ИШИМИЗДАН РАНЖИШМАСИН

ва автогилдираклар тақсимо-ти борасида чалқашликлар юз берган экан. Тез орада тартибга солидик. Алексей Шабунин исмли Улуғ Ватан уруши ногирони, яъни икки оёғидан ажраган киши кириб маблағи йўқлиги, текинга гилдирак ва аккумулятор беришимизни сўради. Текшириб кўрдик: чиндан ҳам шундай экан. Вазирилик қошида ташкил этилган ширкатлар орқали бу кишига текинга гилдираклар ва бир донга аккумулятор бердик. Бошқа бир мисол. Қабулимизга А. М. исм-шарифли киши келди. Салом-алик йўқ, сенсираб гапирди. Бу ҳам етма-ганди ҳужжатларини олдимизга иргитди. Начора, хизматимиз тақозо этади, ҳужжатларини синчиклаб кузатдим. 10 йил мудатга камалиб чиққан, оқибат 11 гуруҳ ногирони ҳужжатини олган. Узоқ йиллар таъминот вазириликнинг ҳамма имтиёзларидан фойдаланган. Автомашинани ҳам олган. Сўнг автомашина-

— Гапингизда жон бор. Ижтимоий таъминот бўлимида ўтирган ходимларнинг баъзилари ўзларини гўё кимларгадир мажбурият юзасидан хизмат қилаётгандай ҳис қиладилар. Ваҳоланки улар шу идоранинг хизматини бажариш билан маош олиб, бола-чақа боқадилар. Ҳеч кимнинг инсоний маданиятини унутишга, жигарларига сиққидилдан хизмат қилмасликка маънавий ҳаққи йўқ. Энди Сиз айтган ҳалиги онахоннинг масаласига келсак, турли ерларнинг шароитларига қараб, ветеранларнинг бевасига марҳум эрларининг нафақаларидан 50 фоизгина ажратилади. Агар Давлат аҳамиятига молик нафақа бўлса, у ҳолда уй бекаллари оладиган дори-дармонлар ва уй учун тўланадиган ҳақлар текин бўлади. Борди-ю бундай нафақахўрлар норози бўлсалар, у ҳолда ўзларининг иш ҳақлари учун нафақа олишлари мумкин. Бу-

— Кези келганда биринчи, иккинчи гуруҳ ногиронларини ВТК-тиббий меҳнат кўригидан ўтказиш борасида ҳам гапирсангиз. Назаримда буни алоҳида ҳайъат ҳал қилса керак.

— Яхши эслатдингиз. Шу кунгача республикада ҳам, вилоятлар ва туманларда ҳам шундай ҳайъат мавжуд эди. Тўғриси айтиш керак: Бу ҳайъат шу кунгача баъзи ўринларда ошна-оғайнигарчилик йўли билан, ҳатто пора олиш йўли билан ногиронларни бир гуруҳдан иккинчи гуруҳга ўтказиб келди. Биз вазирилик қошидаги шу ҳайъатни тугатдик. Вилоят ва тумандаги бўлимларнинг иш услубларини ўзгартирдик. Бу масалани ҳал этиш бош мутахассис зиммасига юкланди. Хулосадан қониқмаган ё норози бўлган кишилар мута-садди шахсини бевасита судга беришлари мумкин. Суд эса масалани тўғри ҳал қилиб беради. Илгари ҳар йили тафтиш ўтказиларди, бироқ уни

Етти кун

ҚАЛАМ, ҚАЛАМ ВА ЯНА ҚАЛАМ

Денов туманининг «Чағониён» газети айни пайтда 12 минг нускада чиқаяпти. Холбуки, Қумқўрғон туман газети «Меҳнат шарафи» 2000 обуначи тўплади ҳолос. Кўпчилик Денов газетининг муваффақиятига «Чағониён» деган тарихий номи сабаб дейишмоқда. Аммо, бош муҳаррир Зоир Мамажонов бу тахминини рад этади: раҳбарнинг айтишича, гап қаламда.

БУЛАРКАН

Қизиқ туманида ҳосил тўйи бўлиб ўтди. Тўрт тарафдан номдор полвонлар, чапагонлар, созандалар йиғилишди. Кўпчари, кураш бўлди. Аммо ҳалойиқнинг кўпи Абдуназар Бахши Поёнов дўмбираси атрофида чўккалади. Оппоқ ўтовларда кун бўйи қозон қайнаб, дастурхонга Сурхондарёнинг тандир кадобидан Ҳазалкентнинг ароғгача тортилди. Шу кунини ДАН ходимлари ҳам ҳеч кимнинг пишагини «пишт» демади. Тўйловчилар яна шунини кашф этдиларки, пахта тайёрлаш режасини бажармасдан ҳам ҳосил тўйини гумбирлатиб ўтказса бўларкан.

ҚИЗИҚ

Қизиқ шўки, Тошкент шаҳри Юнусобод тумани шифохоналаридан бирга бир йўла олти нафар қўли эриллар ўғрилликка тушди ва майдачўда, ул-бул хуллас қўлларига илинган нарсаларини шимо қилишди. Ҳозир бу қизиқ жиноят билан тумандаги 1-шаҳар милиция бўлими қизиқиб кўрмоқда, деб хабар беради ИИБ ахборот маркази.

МИЛЛИОНЕРЛАР КўПАЙМОҚДА

Термиз туманидаги Паттакасар ва Кафтархона қишлоқларидан истиқомат қиладиган туркиман биродарларимиз боғдорчилик ҳадисини олишган. Қирчиллама қиш кунларида улар қумга кўмиб қўйилган анорларини уловли харидорларга кўтарасига пулламоқда. Анорнинг улгуржи баҳоси минг сўмдан икки минг сўмгача чиқмоқда. Хуллас, бир тонна анор бор киши бир миллиондан икки миллион сўмгача санаб олмақда.

АБДУРАИМОВНИКИДА ТўЙ

Яқинда Азамат Абдураимовини «Пахтакор»га қабул қилинганлигини қувонч билан газетимизда ёритгандик. Аммо орадан кўп ўтмай у ҳаммамизни «хафа» қилди. Ўзи уйланмасдан ўқаси Жаҳсурни уйлантирди. Бунга отаси Биродар (Эркин) ака ҳам қаршилик қилмади. Мана бир неча кундирки келинпошша — Нарғизахон футболчига турмушга чиққанидан ўзини қўярга жой тополмай юрибди. «Оила ва жамият» ёш келин-куёвларга бахт тўлайди.

ВА ТўЙДАН Кейинги ГаП

Тўнов кунини яна шу нарса аниқ бўлдики, Азамат бекордан-бекорга ўзидан олдин ўқасини уйлантирмаган экан. Сабаби у Малайзияга жўнамоқчи. Қисқаси у «Пахтакор»га қабул қилинган, қандайдир келишиб у ердан бошқа бир командага ўтиш нияти борлигини айтди. Қаршилар бўлмади. Шу баҳона, «Пахтакор» ҳам ана-мунча бой бўлиб қолиши аниқ.

«НЕФТЧИ»НИНГ ЮРИШЛАРИ

МДХ чемпионлари кубоги учун бўлаётган халқаро мусобақада Ўзбекистондан Фарғонанин «Нефтчи» командаси қатнашиб, «дахшатли» ўйин кўрсатмоқда. Улар Бишкекнинг «Олга» командасини 6:0, Минскнинг (Белорус) «Динамо» сини эса 5:1 ҳисоби билан тор-мор қилиб, ярим финалга чиқди. Энди улар янгилишмасак Тбилисининг «Динамо» футболчилари билан куч синашади. Борди-ю уни ҳам ютса Москванинг «Спартак»чилари билан учрашиб қолиши мумкин. Ҳаммаси ана шу ўйиндан сўнг маълум бўлади.

ҳеч ким текширмасди. Учинчи гуруҳлар иккинчи гуруҳга, иккинчи гуруҳлар эса биринчи гуруҳга ўтказиб қўйиларди. Аслида эса ногиронларни шифолаш ва ногиронлик гуруҳидан чиқариш асосий вазифа бўлиши керак. Де-

мак мақсад давлатга зиён келтириш эмас, аксинча фойда келтиришдан иборат бўлиши керак.

— Қизиқарли сўхбатнингиз учун ташаккур.

Сўхбатдош: Уктам
ҲАКИМАЛИ

«Мусулмонларнинг улуғ имомлари,— деб ёзилади «Мабдиул-ислом» китобида,— Куръон ва суннатнинг ҳукмларига асосан, улардан фойдаланиш мусулмон оммасига осон бўлиши учун исломнинг муфассал қонунларини тузишган. Куръон ва суннатнинг ҳукмларидан олинган мана шу қонунларни «фиқҳ» дейилади. Фиқҳ шариат қонун-қоидаларини ўзида жам этган китоблардир: Ислом жамиятида ҳукм юритиш мазкур китоблар юзасидан бўлади. Совет давлати ўрнатилган, бундай китоблар бекор қилинди. Лекин ҳалқимиз табиатига бу ҳукмлар сингиб, асл

либ, субҳдан қуёш ботгунча таомдан, ичимликдан ва жимомдан тийиб турмоқдир. Ниятсиз ушбулардан тийилиш рўзадан ҳисоб бўлмас.

2) Рамазон рўзасини наҳори шаръийнинг ярмисидан аввал ниятлаб тутиш, нафл рўзаси деб ниятлаб тутиш, мутлоқ ният билан, яъни илоҳи, ният қилдим рўза тутишга деб ниятлаб тутиш ва яна қазо, каффорат, назр каби иккинчи вожибни ниятлаб тутиш дуруст, яъни рамазон рўзаси вақтида уйда, саломат вақтида тутганда шаръан кундузнинг ярмидан аввал ниятлаб ҳам нафл деб ё иккинчи вожибни ниятлаб тутса, рамазон рўзаси-

назр яъни кунини белгиламай айтган назр рўзасини тутганда кечқурун ният қилиш керак, гарчи тонг олдидангина оғзини ёпса-да. Бундан ташқари қайси рўзани тутганини белгилаш шарт қилинми, яъни кечқурун ният қилмай, кундузга чиққан ният қилса ва қайси рўзанинг қазосини ёки каффоратини тутганлигини белгилаб айтмасе устидан соқит бўлмас.

5) Шак кунда яъни шаъбоннинг ўттинчи куними ёки рамазоннинг аввалги куними эканлиги аниқ бўлмаган кунда нафл рўзаси тутишга оdatланган кунни тўғри келган кишига одатича ниятлаб тутиш ва хос киши-

бўлса, рамазон рўзасидан бўлсин, рамазон бўлмаса, фалон назримнинг адоси ё қазоси бўлсин ё нафл бўлсин деб белгисиз ният билан рўза тутиш макруҳ. Лекин шу тарик рўза тутган суратда тасодифан рамазон бўлса, рамазондан ҳисобланар, рамазон бўлмаса, нафлдан ҳисоб этилар. Бошқа вожибдан ҳисобланмас.

10) Бир киши рамазон ё шаъвол ойини ёлғиз ўзи кўрса, гарчи сўзига ҳеч ким ишонмаса ҳам ҳар иккисиде рўза тутаети. Аммо ифтор қилса, қазо қилур, каффорат тўланмас.

11) Рўзага кирганда булутли ё тўзонли ё тутунли ё туманли кунда белгина киши ой кўрди деб хабар берса, эркак, хотин, озод ёки кул бўлсин адл бўлса яъни мусулмон, ақлли ва болиғ бўлса, сўзини рост деб эътибор қилиб, рўза туттарлар.

12) Рўзадан чиққанда булутли, тўзонли, туманли кунда ой кўринганлигини рост деб сўзлари қабул қилиниши учун нисоби шаҳодат керак, яъни икки эр ё бир эр икки хотин бўлиши керак, ҳам ўз тиллари билан «гувоҳлик бераман фалон тариқа ой кўрдим» деб гувоҳлик беришлари шарт. Гувоҳлик берувчилар адл бўлишлари керак, яъни мусулмон, ақлли, болиғ бўлишлари шарт. Аммо даъво шарт эмас.

13) Рўзага кирганда ва чиққанда ой кўринадиган вақтда аёз бўлса, икки кишининггина сўзларига ишонилмас, балки гувоҳлар эллик кишидан кам бўлмаслиги керак.

14) Икки адл киши «ой кўрдим» деб гувоҳлик бериши билан рўзага кириб ўттиз кун тутгандан сўнг ой кўрмасдан рўзадан чиқилур. Аммо кирганда бир адл кишининггина сўзи билан кирган суратда, ой кўрмасдан чиқилмас. Кўрбон ойини кўрганда шаъвол ойини кўргандаги каби кун булутли бўлган суратда ақалли бир мартаба икки адл эрнинг ё бир адл эр ва икки адл хотиннинг гувоҳлик беришлари: агар кун аёз бўлса эллик киши гувоҳлик бериши керак.

(ДАВОМИ БОР)

Татарча матнда Нашрга тайёрловчи
А. Навоий номли Адабиёт институти
тодими АКРАМ ДЕҲҚОН

АДОЛАТ МЕЗОНИ

илоҳий-инсоний хусусиятини намоён этган.

Мана шундай фиқҳ китобларидан бири ислом дунёсининг машҳур олимларидан бири 11—12 асрда яшаб ўтган Бурхониддин Марғинонийнинг «Ҳидоя» китобидир. Бу китоб ислом олий ўқув юртларида асосий дарслик сифатида қўлланади. Мазкур китобни мухтасар тарзда асримиз бошларида Шаҳобиддин ибн Мулло Абдулазиз татарчага таржима қилган. Китоб таржимаси устида 12 йил тер тўкилган. Бир неча марта қайта нашр этилган таржиманинг тўла номи «Мухтасар ул-виқоя фи масоили Ҳидоя»дир. Эътиборингизга ҳавола этаётганимиз куйидаги «Рўза китоби» — бўлими 1913 йил Қозон шаҳри нусхасидан олинди. Истагимиз — ҳолис Аллоҳ учун рўзани ният қилган газетхонларимиз рамазон ойи рўзасини шариат қоидаларига мувофиқ тарзда тугал адо этсинлар.

РЎЗА КИТОБИ

1) Рўза хоҳ рамазон ойда бўлсин, хоҳ бошқа ойда бўлсин ният билан, яъни Аллоҳ таолога тоатни қасд қи-

дан кетар. Аммо мусофир ё хаста киши рамазонда иккинчи вожибни ниятласа, рамазон рўзасидан кетмас, балки ниятлаганидан кетар. Наҳори шаръийнинг ярми вақтида ёки ундан ҳам сўнг ниятлаб тутса, умуман рўзадан кетмас. Наҳори шаръийнинг боши тонг ота бошлаган вақтдан бошлаб, охири қуёш ботган вақтдир. Наҳори шаръийнинг ярми кундузи соат ўн бир яримлар чамасидир. Шундай бўлгач, ақалли ўн бир яримдан аввал ният қилиш керак.

3) Нафл рўзаси ҳам назри муайян яъни кунини белгилаб айтган назр рўзаси, рамазон рўзаси каби мазкур ниятлар ила яъни наҳори шаръийнинг ярмидан аввал ниятлаб тутиш билан, нафл деб ниятлаб тутиш билан, мутлақо рўза деб ниятлаб тутиш билан дуруст бўлур, нафлдан ё назри муайяндан ҳисобланар. Аммо иккинчи вожиб рўзани ниятлаб тутиш билан ўтилмас, масалан қазо рўзаси ё каффорат рўзаси деб ниятлаб тутса ниятлаганидан кетар. Нафлдан ва назри муайяндан ҳисоб бўлмас.

4) Рамазон ё назр ё ниятлаб бузган нафл рўзасини қазо қилганда ва яна каффорат рўзасини ҳамда мутлақ

ларга яъни имом, муфтий каби улуғ кишиларга ҳамда нафл деб ниятлаган кишиларга рўза тутиш мазқулрок. Одатланган кунига тўғри келиши куйидагича бўлади: масалан биров душанба кунини ё жумъа кечқурун нафл рўзаси тутишга оdatланган бўлса ва шак кунини ушбу кунга тўғри келса, рўза тутиши дурустрок.

6) Аммо шак кунини оdatланган кунига тўғри келмаган кишилар ва яна ҳеч рўза тутишга оdatланмаган кишилар ҳамда хос бўлмаган кишилар иккинчи шаҳар ёки қишлоқдан ой кўринганлигининг хабари келиш эҳтимоли бўлганлиги учун арафадаги ярим кундан сўнг рўзаларини очадилар, лекин ярим кунгача рўза бўлиб турадилар. Арафада кундуз деб қуёш чиққандан бошлаб қуёш ботгунча бўлган вақтни айтилади. Туш вақтида кундуз ярим бўлади.

7) Шак кунини вожиб рўза деб ниятлаб тутиш макруҳ.

8) Эртага рамазон ойи бўлса, рўза бўламан, рамазон бўлмаса рўза эмасман деб ният қилиб тутса, рўзаси рўзадан кетмас.

9) Шак кунини белгисиз ният билан рўза тутиш, масалан: эртага рамазон

1) Аллоҳга ибодат қил. Унга ширк келтирма. Фарз қилган намозларни ва заковатларни адо эт, ҳаж қил, умра қил, рамазон рўзасини тут, одамлар сенга нима қилишларини яхши кўрсанг сен ҳам уларга йшани қил. Нимани сенга қилишларини ёмон кўрсанг сен ҳам уларга йшани қилма.

2. Менга яқин кишилар, улар ким ва қаерда бўлмасинлар, нафеларини тия олганлардир.

3. Ҳар кимки рўза тутса-ю ёлгон гапиришдан ва ёмонлик қилишдан қайтмаса, тутган рўзаси Паравардизор олдиде ағамиятездир.

4. Кимки рўза тутса, гийбатдан тийилсин ва ёмон ишлардан ҳазар этсин, кишиларга озор бермасин.

5. Беш амал рўзани йўққа чиқаради ва таҳоратни бузади: ёлгон, гийбат, чақимчилик, шаҳват ва ёлгон қасам.

6. Рўза (мутлоқлик) дўзах ўтидан асровчи воситадир! Бинобарин, рўза тутган киши ҳақорат сўзларини тилга олмасин, сўзлашганда бақирмасин, бироини масҳара қилмасин! Агар бирор киши рўзадор билан урушса ёким уни ҳақорат қилса, рўзадор икки бор: «Мен рўзамен»,— десин! Аллоҳга қасамд қилиб айтурманки, рўзадорнинг оғзидан келган буй, Аллоҳ назидеа мўш-анбар бўйидан ҳам хушбўйроқдир, чунки Аллоҳ таоло: «Рўзадор мени деб еб-ичмас ва мени деб рўза тутар, бинобарин унинг мукофоти ни ўзим бергаймен ва ҳар яхшилги эвазига менидан ўн баробар мукофот олгувидур»,— дейдилар.

7. Кишининг оиласига, молу дунёсига берилиб ҳамда қишинисига тенглашаман деб, бандачилик қилиб, йўл қўйган сатоларини унинг ўқиган намози, тутган рўзаси ва қилган садақаси ювади.

8. Жаннатда Райфон номли бир эшик бордир, бу эшикдан рўзани қанда қилмай тутганларгина қирадилар, ҳолис. Қиёмат кунини «Рўзадорлар қани?» деб нидо қилинади. Шунда улар ўринларидан туриб мазкур эшикдан қирадилар, сўнг эшик ёпилади. Улардан бошқа бирорта одам бу эшикдан қира олмас.

9. Агар Рамазон ойи кирса, жаннатнинг эшиклари очилгайдир.

10. Агар Рамазон кирса, осмон эшиклари очилиб, дўзах эшиклари беркитилади ҳамда шайтонлар кишанланади.

11. Рўзадор икки бор ҳурсанд бўлур, бири-оғиз очганда (яъни ифтор қилганда), иккинчиси — рўза тутиб, ёруғ юз билан Аллоҳга йўзлиқанда.

12. Агар рўзадор одам эсидан чиқиб еб-ичиб қўйса, рўзасини давом эттирсин, чунки уни Аллоҳ еб-ичирибдир.

РЎЗА ХУСУСИДА МУБОРАК ҲАДИСЛАР

С. МАҲКАМОВ сурати

ОҒИЗ ЕПИШ ДУОСИ

Навайту ан ас-совма шахри рамазоналлази фаризатан минал-фажри илал магриб, Холисоллоху таоло Аллоху акбар.

Маъноси: Аллоҳ таоло учун ижлос билан тонгдан офтоб ботгунича рамазон ойи рўзасини тутуши фарз бўлганлиги боис ният қилдим.

ОҒИЗ ОЧИШ ДУОСИ

Оллоҳумма лакасумту ва бика аман-

ту ва алайка таваккалту ва ала ризқи-ка афтарту, фағфирли ё гағфору моқаддамту вамо ахтарту.

Маъноси: Эй бор Худоё ушбу рўзамни фақат сенинг учун тутдим ва сенга иймон келтирдим ва сенга таваккал қилдим ва сенинг берган ризқинг бирлан ифтор қилдим. Эй гуноҳларни афв қилувчи Аллоҳ! Сен менинг аввалги гуноҳларимни ва охириги гуноҳларимни кечиргин ва ёрлақгин.

НАФОСАТГА ОШНО ҚИЗЛАР

С. МУСАЕВ сурати

Дераза

ИЧКИЛИКНИНГ КАСОФАТИ

Перм вилояти Гайна туманидаги Кама дарёси музи устидан етти ёшли Сержа Анфоновни музлаб қолган ҳолда топишди. Фожеа рўй берган куни боланинг ота-онаси ичиб олиб, урушиб қолишган ва ота уфлатлариникига, она эса дугоналариникига чиқиб кетишган. Хувиллаган уйда ёлғиз қолган Сержа ва акиси 20 км узоқликдаги қўшни қишлоқда яшовчи бувисиникига нажот истаб йўлга тушишган. Ярим йўлни босиб ўтганда ука чарчаб музда ўтириб қолган ака эса уни кутмасдан йўлида давом этган. У бувисиникига ёлғиз ўзи кириб борган.

ТЎИДАН КЕЙИН СУД БЎЛДИ

Донецлик Н.нинг ўғли уйланишга қарор қилди. Тўй арафасида куёв бўлғуси қаллиги ва унинг ота-онаси билан сафарга кетишди. Н. дан уйга кўз-қулоқ бўлиб туришни илтимос қилишди. Сафардан қайтгач эса нарсалари ўғирланганини кўришди. Маълум бўлишича, қудагай нарсаларни сотиб, топган пулига тўй дастурхонига ароқ, озиқ-овқат сотиб олган экан. Қизғи, тўй бўлди, тўйдан кейин эса суд. Суд Н.ни ижрони қолдириш билан озодликдан маҳрум этди.

ГАПИ МАЪҚУЛ КЕЛМАДИ

Туркиялик автопарк қоровули 43 ёшли Абдулла Кемал Кўнокчикига кечкурун маъшўқаси ташриф буурди. Абдулла унга дастурхон ёзиб, энди умуман учрашмасликларини илтимос қилди. Сўнгра жанжал чиқди. Кўпроқ ичиб қўйган Абдулла мағлуб бўлди. Маъшўқаси унинг шартта кўл-оёғини тангиб, йигитлик ғуруридан маҳрум этиб ташлади. «Тез ёрдам» билан шифохонага келтирилган Абдулла зудлик билан жарроҳлик столига ётқизилди. Муваффақиятли бажарилган жарроҳлик амалидан сўнггина у ўзини эр киши ҳис этди.

ТЕЛЕВИЗОР ЕРДАМ БЕРДИ

Кўлидаги вермишел тўла ҳалтачаси билан момо автобусга чиқаман деб қийналиб кетди. Яхшиям мард бир эркак кўлидан ҳалтачасини олиб ёрдамлашиб юборди. Эшик шартта ёпилди-ю автобус юриб кетди. Албатта вермишелсиз қолган момонинг аҳволини тасаввур этаётгандирсиз. Автобусга чиқа олмай қолган ҳамроҳ эса бир ҳафта вермишел эгасини қидириб кўчаларга эълон ёпиштириб чиқди момодан дарак бўлмади. Шундан сўнг у маҳаллий телевидениега борди. Журналистлар қулишди-ю йўқолган вермишел ҳақида эълон беришди. Ниҳоят у момони, момо эса вермишелни топди деб хабар беради «Труд» газетаси.

Табриклаймиз!

бўлинлар. Ишларинга ривож тилаймиз.

ДАДАНГ, ОЙИНГ. ДИЛМУРОД, ЭЛМУРОД
Тошкент шахри

Ойим **МАХМАДАЛИЕВА МАТЛУБА** ва **БАХТИЕР АКА!** Сизларни 2 феврал ва 7 феврал тугилган кунларингиз билан табриклайман. Сизларга узоқ умр, соғлиқ — саломатлик тилайман.

ШАРАБИДДИНОВ УЛУҒБЕК.

Хурматли янгамиз **ДИЛДОРАХОН!**

Игирма баҳорни қаршилаш арафасида турганингиз, яъни 7 феврал таваллуд кунингиз билан чин юракдан қутлайман. Ҳажиша Чайдариингиз гулдек келинчаги бўлингиз. Сизга сизгача-саломатлик, оилавий бахт тилаб, қайингиз **ДИЛШОД ЭШБОБОВ.** Тошкент. 1994 йил.

Хурматли **САЙЁРАХОН!** Таваллуд айёмингиз қутлуғ

бўласин. Ҳаёт гузаллиги дилингда гул бўлиб унсин. Меҳрингиз кўши ҳеч қачон сўлмасин. Сенга Оллоҳдан тансиҳатлик, тўқис бахт ва узоқ умр тилаб қолувчи бир ғуруҳ **ТЕНГДОШЛАРИНГ.**

Хурматли тўрмуш ўртоғим **САЛОҲИДДИН ака!** Сизни 3 феврал таваллуд топган кунингиз билан чин юракдан табриклайман, танингизга соғлиқ, умрингизга барака, ишларингизга доимо омад ёр бўлингиз. Сизни табриклаб қолувчи рафиқангиз **ГҲЛЗЕБО.**

САМАРҚАНД шахар.

Азиз падари бузрукоримиз **УСМОН ИСМОИЛ ўғли!** Тугилган кунингиз муборак бўлсин! Худо сизга узоқ умр бериб, соғ-саломат, неварачеварларингизнинг шодон қийқирғини эшитиб юришни насиб этсин, Қизингиз **ГУЛИ,** кўёвингиз **ТОҲИРЖОН.**

Тошкент шахри.

Қадри **ТОҲИР АКА!** Тугилган кунингиз билан чин юракдан табриклаймиз. Сизга асрдек узун ва асалдек топили ҳаёт тилаймиз. Вақтингизга доимо соғ бўлингиз! Умр йўлдошингиз **ГУЛИ,** фарзандларингиз **БОТИР** ва **ОЗОДА.**

Тошкент шахри.

Муҳтарам рафиқангиз **ҲАЛИМА!**

Биз сени 9 феврал 32 ёшга тўлишинг муносабати билан чин дилдан қутлаймиз. Сенга сизгача-саломатлик, узоқ умр тилаймиз. Ҳақиша гулдек очилиб юргин. Чезрандан табассум аримасин. Умр йўлдошингиз **ЮСУФАЛИ,** фарзандларингиз **НАИМА, ЭРАЛИ, ШЕРАЛИ.**

Оила

33 ЕШДА

Сўрхондарёликман. Тақдир-қисматим жуда оғир кечган. Ҳаётимда кўрган-

кечирганларимни ўз муносабатини билдирган қизга очик-ойдин айтиб бераман. Уддабурон, меҳнатсевар, олий маълумотли техника ходимиман, маданиятли оилада камол топган соғлом, покиза, элли, сабр-қаноатли бўлган, ўқимишли (ўқитган бўлса ҳам майли) ўзбек (сочи кесилмаган) ёки тожик қизи билан яқиндан танишиб бахтли-саодатли яшаб кетсам дейман. «Оила-287»

29 ЕШДА

Хоразм вилоятиданман. Маълумотим олий, касбим сотувчи. Бадиий адабиётлар ўқишни, санъатни севаман, поэзиялиқни ёқтираман, оқ-қўнгилман. Дидмига ёқадиган 40 ёшгача бўлган (фарзандлари бўлса ҳам майли) уйим-жойим дейдиган чиройли оила қўриб, яшай оладиган оиланга турмушга чиқмоқчиман. Фарғоналик, тошкентлик бўлса ундан ҳам яхши.

«Оила — 288»

НАФИСА! Сизни тугилган кунингиз билан чин юракдан табриклаймиз. Умрингиз узун, насибанингиз бутун бўлсин! Дугоналарингиз **ГАЛИЯ, ГУЛИСТОН, НАСИБА,** дўстларингиз **НУРИЛЛО, БАҲРИДДИН, АЗАМАТ.**

Севимли фарзандларимиз **ЛАЙЛО** ҳамда **ДИЛШОДЖОН!** Тугилган кунларингиз билан чин дилдан табриклаймиз. Доимо сизгача-саломат

«Оила ва жамият» 5(128)

Ҳар гал кадрдон мактабни ёнидан ўтганимда қадамларим елдек ёнгиллашиб, кўнглим тоғ мисоли кўтарилабдики бўлади. Негаки бу ер меннинг биринчи Ватаним, қалбимнинг кўзларига беҳисоб нур қуйилган дастлабки масканидир. Тикилсам ўпкак тўлиб кетади. Уша баланд иморатнинг бўйлари пасайиб, биз 34 синфдошни бағрида шамолдек эркалатган ҳовли саҳни ҳам бироз кичрайиб қолгандек кўринади.

Эссиз, ўқувчилик даврларим, дейман. Шу ҳовлида нималар қилмагандик биз. Шу узун иморатнинг энини, бўйини юз марта лаб ўлчаб чиққандирмиз-ов.

Одатда ҳар бир синфнинг ўз севган ўқитувчиси бўлади. Масалан VI «А» синф география ўқитувчисини, «Б» синф эса тарих ёки француз тили ўқитувчисини ўзларига маъқул кўрарди. Уша синфнинг ичида эса ҳар ким ўзича кўнглига яқин муаллимни танлаб юрарди. Мактабимизда яна шундай ўқитувчилар ҳам бор эдики, биз уларнинг дарсларида мажбуран «мик» этмай ўтирардик. Энг қизиғи ўша ўқитувчиларимизнинг феълга яраша лақаб ҳам кўйгандик. «2» баҳо кўйса, арзумаган баҳона сабаб юзимишга шапалоқ туширса, ичимизда қолган аламларимизни шу йўл билан олардикда. Айнан бугунга келиб, баъзида чуқур

«5!» Адабиётдан бирор шеърни ёдлашни буюрса навбатдаги куннинг барча дарслари биз учун адабиёт саналарди. Тарих ўқитувчимиз орқароқда ўтирган ўқувчиларининг партаси остида адабиёт китобларини топиб олаверарди. Негаки улар тарихни ўқимасдан шеър ёдлаш билан овора бўларди. Индинга ўзбек тилидан иншо

АДАБИЁТ ОПА

чуқур ўйга толаман. Биз ўша пайтлар бекор қилган эканмиз. Ахир ўша ўқитувчиларнинг барчаси яхшими, ёмонми келажакимиз учун ўзига хос замин яратган-ку. Шу боис ичимда улардан кеңирим ҳам сўрагандек бўламан.

Шахсан бизнинг синфдошлар мактабимизнинг энг ботартиб, аҳил ўқувчилари ҳисобланса-да, орамизда ҳар хил кайфиятли болалар учрарди. Кўнглимизга, қалбимизга энг яқин муаллима сифатида ўзбек тили ва адабиёт ўқитувчимиз Бодом опа Бектамишеванинг дарсларини интиқ бўлиб кутардик. У кишини шунинг учун ҳам яхши кўрардикки, синфда ҳеч қачон ўзини биздан юқори тутган эмас. Баъзида аълочи ўқувчилардан бирини ўрнига ўқитувчи қилиб тайинлардида дарс ўтишни буюрарди. Ана шундан сўнг кўриниб, ўқувчиларнинг бутун вужуди қулоқ бўлиб дарс тинглашини. Чунки ўша онларда ҳар қандай ўқувчи ҳам ўз тенгдошларига муаллим сифатида дарс ўтишга жуда-жуда қизиқарди. Диктант, иншо ёзган кунларимиз хатоларни асосан аълочилар текширарди. Баҳолашга келганда эса тўғридан-тўғри «2», «3», «5» ларни босавермасдан тенгдошлар фикри ҳам инобатга олинарди. У кишини юракдан ҳурмат қилишимизга яна битта асос бор эдики, кийиниш, юриш-туриш ҳамда муомала маданиятини сув қилиб ичиб олганди. Киш кунлари сувсиз палто кийиб келса, бизнинг ажбланаётганлигимизни, сувсиз ёқасини қўлимиз билан ушлаб кўргимиз келаетганлигини илғаб, танаффусда ечиб берарди.

Қачонки одамзоднинг ёши ўн олти, ўн еттига етавергач, қалбда дунёнинг турли хил лаш-лушларига ҳамоҳам бирор марта Бодом муаллима ҳам чирой оча бошларкан. Бизнинг ичимизда энди-энди атак-чечан намоён бўлаётган ана-шу ишқ гўнчалари ҳам бирор марта Бодом муаллима мизнинг назаридан четда қолмаган. Дарс ўтиш, у киши учун ҳеч қандай расмий сўров-суриштирув бўлмаган. Баҳо олиш ўқувчиларга айнан китобда ёзилганини такрорлаш эмас, балки дилдаги гапни айтиш эди. Фикримиз, тасаввуримиз ҳаётга тўғри келгандагина муаллима мизнинг нигоҳи қолдуздек нигоҳларимизга қадаларди. Билардикки, ишимиз ҳам, баҳомиз ҳам

ёзамизми, бас эрталабки биринчи ва иккинчи соатларга келмаган ўқувчилар ҳам навбатдаги учинчи соат-ўзбек тили дарсида синфхонада пайдо бўларди. Қисқаси, кимда-ким «5» баҳо олиб, кундалик дафтарларини ота-онасига, ака-опаларига мактамоқчи бўлса, Бодом опа мизнинг дарсларида мактабда бўлиши лозим эди.

Биз 34 ўқувчи синфхоналардан аллақачон қувилган бўлсак-да, ҳали-ҳали ўша-ўшамиз. Адабиётчи опамиз ҳам ўзимизнинг доимий севганимиздир. Йўлда кетатуриб, у кишини учратиб қолсак, шууримиздаги дунё қанчалик кирлашган, қанчалар занглаган бўлмасин, барибир қайта равшанлашади. «Ассало му алайкум», «Ваалайкум ассалом», ...жон», қолган илик табассум, орадан ўн, йигирма йиллар ўтиб кетган бўлса-да, тарихчилик ўзгармаган нигоҳ, юздан бир мири емирилмаган кўнгли, ўтган ўн, йигирма йиллар ичида нималардир бизнинг кўнглимизни вайрон этиб кетганди. Кимларнингдир яхши кўрган қизлари ташлади, кетди. Кимлардир эса ўзлари истаган институтларга кирилмасдан дунёсини тушкунлик ва ғам босганди. Бироқ, ҳали-да кўзимизга ўша ўқитувчимиз кўрингудек бўлса, кўнглиларимизга адабиёт ҳамда IV, V, VI синфлардаги «5» ларнинг бахтли сониялари элади. Яна ҳаётни қайта бошлашга ошиқамиз, яна шеърлар ёдлашга тушамиз:

*Манам кўнглим тугунчадур,
Тугунлари бугунчадур.
Адабиёт дарслари теч,
Тугамайди, йлгунчадур.
Туш кўраман, иштиқонлар,
Кунларимиз кечиб келар.
Учирилган «3-4» нинг,
Ташвишларин ичиб келар...
Опай жон-да, тугунчиғиз,
Олтинданми, мисданмиди?
Шуурлари юрак-тилли,
Худо суйган жасданмиди?
Манам қалбим тугунчадур,
Тугунлари кўнглинчадур.
Муаллимам, қабулчиғиз,
Паймонимиз тўлгунчадур...*

Эсламасам, ёзмасам бўлмайди. Менинг адабиёт муаллимам талабга келганда, темирдан ҳам қаттиқдир. Саволларга жавобни талаб эмас, сузиб олади. Баъзи-баъзида бўшанглиги

учун синфдошим Пардабой бурчақда кунига 200, 300 марта лаб ўтириб-турарди. Суякларни қисирлаганда бизнинг қулоқларимиз-да ачиниб кетарди унга. Толибининг сочлари чиройли қилиб олилмаганидан чаккалари доимо ноҳузур эди. Эркин дарслардан сўнг ҳам синфда қолиб, Ҳамид Олимжоннинг «Ўзбекистон» шеърини ёдлаб ўтирарди. Қимматой, Нафиса, Холмамат ва синфкомимиз Кўчқор дарсларни яхши ўзлаштирганлиги тўғрисида имтиёз сифатида мактабдан бошқаларга нисбатан сал эртароқ кетарди. Синфимизда «Широқ» афсонасини билмаган ўқувчи йўқ эди. Зулфиянинг «Лобар қизларга» шеърини бошқа дарслар давомида ҳам пичирлаб ўқимаган қизларнинг ўзи топилмасди.

Эшитиб, қувониб кетдим, яқинда ўша ўқитувчимизга Ўзбекистон Халқ Маорифи аълочиси деган фахрли унвон берилибди. Қувонганимдан юрагим тутдек семирди кетди. «Хайрият биз томонлардан ҳам шундай одамлар чиқаркан» дедим ўзимга-ўзим.

Мен инсон сифатида бир нарсага доимо шуқур қилмоқни ўзимга ҳам фарз, ҳам қарз деб биламан. Мактабга бориб, ўзбек тили ва адабиётдан шундай муаллимнинг қўлига тушганим бебаҳо бахтим бўлди. Ўқувчилик пайтида «мактабни битирсам бу ерга иккинчи мартаба қадамимни босмайман» деб ўйлардим. Тўғриси бундан мана ҳозир тушгандайман. Ўқувчилик даврим умримнинг энг лаззатли кунлари экан.

Хулқим сал чатоқроқ бўлганлиги тўғрисида кўпгина ўқитувчилар билан унча-бунчага келишолмасдим. Айниқса қўйиладиган баҳолар Масаласида. Бу борада Бодом муаллима миз билан ҳам сал-пал аразлашиб олардим. Нозини бўлаётганимни билиб у киши «... жон бу ерда олган «5» ингиз университетга боргандан кейин «3» нинг ҳам ўрнини босолмас», деб кўрканман дерди. Кейин билдим, муаллима миз ҳақ экан. Негаки ўрта мактабни аъло баҳолар билан тугатган бола университетга кириш учун бўладиган биринчи имтиҳондаёқ тарсиллаб учиб кетди...

Уйга келдим. Кўнглимга қил эмас, қилнинг қитирлаши ҳам сиймайди. Бир-икки марта муаллима миз олдида дарди-ҳол қилиб бормоқчи ҳам бўлдим. Юзим чидамади. Шу замон «Худо хоҳласа ўқишга кириб кетсам Бодом муаллима мизга икки энлик атлас совға қиламан» деб дилимга тугиб

қўйгандим. Ўқишга кирдим, бироқ айтганимни совға қилолмадим. Кейин ўқишни битирсам бирон нарса олиб беришим шарт дедим. Буниси ҳам амалга ошмай қолди. Шундан ҳали-ҳали ҳижолатдаман. Ўзимни-ўзим алдаб келаетганимдан ер чизиб юраман. Вақти келиб, менга ҳам инсоф кирар.

Биз ҳаммамиз севадиган Бодом муаллима миз дарс давомида Насриддин Афанди латифаларидан ҳам айтиб турарди. Борди-ю ўз билганлари тугаб қолса ўқувчиларни ҳам «кишга» соларди. Шу боисдан ўқиб, ёзиб чарчамасдик. Журналлардаги «5» ларнинг адоли кўринмасди. Яқинда муҳтарам муаллима мизни яна бир учратдим. Сўхбатлашдик. Хайрлашиб мактаб эшигидан чиқар эканман, «... жон, пенсияга оз қолди, бугёнга кетаман» дегандек бўлди. Наҳотки, вақт кургур шунчалар тез ўтиб кетдикин?.. Шундагина зимдан эътибор бердим. Опамиз салгина чўкиб қолибди. Шу фурсат айтишим лозим бўлган «домла, мактабимиздан кетманг» деган сўзни айтмадим. Буни айтиб ҳам бўлмадик.

*Лошим кетар, дошим кетар,
Рошим аро рашшим кетар,
Юракдаги бошим кетар,
Бодом опа, сиз кетсангиз.
Ортингизда из қолади,
Ўттиз йиллик юз қолади,
Синф тўла муз қолади,
Бодом опа, сиз кетсангиз.
Гулбод деса, гулбод бўлар,
Хотиралар сароб бўлар.
Адабиёт сароб бўлар,
Бодом опа, сиз кетсангиз.*

Сўзимнинг дастлабки сатрларида мактабимиздаги феълни нуқулйроқ бўлган барча ўқитувчиларга лақаб қўйилганини эслатиб ўтгандим. Таъбир жоиз бўлса, сўзимнинг охирини ҳам худди шу йўсинда тугатишни кўнглим истаб қолди негадир. Бу сафар ҳалигача лақабсиз Самарқанд вилояти Иштихон туманидаги Ҳамид Олимжон номи 62-ўрта мактабда қатор йиллардан буюн ёшларга адабиётдан сабоқ бериб келаетган мўътабар инсон, севимли ўқитувчим Бодомхон Бектамишевага ҳам ажойиб атама кўйгим келди. Ахир бўлигани бери, айрилгани айиқ ёйди, деганлари рост бўлса керак. Шунингдек учунки, ҳурматли Бодом опа, сизнинг ҳам исмингизни ўзгартиришга мажбурман. Бугундан бошлаб исмингизни Бодом опа эмас, Адабиёт опа дегим келадик...

Нормурод МУСОМОВ

Жўра БОБОРАҲМАТ сурати

АДЛИЯВИЙ ХАТО

Халқимизда, тухмат бало-сидан асрасин, деган нақл бор. Дарҳақиқат, бошларида «тухмат тошлари» ўйнаган қанчадан-қанча бегуноҳ инсонлар ҳаётлик пайтларида ёруғлик кўрмай, ўтиб кетган ёхуд бир умр ёқаларида, шоирнинг дегани каби «таққир муҳри ёрлиғини» кўтариб юрганлар. Аммо яна бир бошқа бало бор. 37-йилнинг машҳур муҳитида минглаб инсонларни ўлимга маҳкум этган, 50-йилларда зибелларимиз, шоир ва ёзувчиларимиздан бир қанчасининг 5-10 йиллик умрини қамоқхоналарда, сургуналарда чиритган бу балонинг номи АДЛИЯВИЙ ХАТО деб аталади. Адлиявий хато, нафақат биз яшаган собиқ тоталитар тузумда (дарвоқе, у мудҳия тузум ичкарисидаги «адлиявий хато»ларнинг қасдан қилинганлигини унутмайлик) балки Америка сингари демократик бир ўлкада ва ҳатто

«демократиянинг бешиги» сифатида танилган Оврўпонинг баъзи давлатларида ҳам қанчадан-қанча инсонларнинг умрига зомин бўлган экан. Мавзу моҳиятини тейроқроқ англаб етиш учун, келинг, яхшиси ўша муҳитнинг, ўша мудҳия воқелининг ичига киришга уриниб кўрайлик.

Тасаввур қилинг: бир онда «қилмаган айбонгиз учун» жазога ҳукм қилиндингиз. Яна тасаввур қилингки, бир кишини, Худо кўрсатмасин, ўзингиз ҳеч танимаган, умрингизда юзини бир марта кўрмаган одамнингизни ўлдирмагангиз ҳолда, унинг қотили сифатида ўн йиллик қамоқ жазосига ҳукм қилиниб, ҳаётингизнинг ўн йилини тўрт девор ичида ўтказмоқдасиз. Қилмаган жиноятингиз учун ўтган жазо муддатингиз ниҳоясига етди ва сўнгидан Сиз озодликка чиқдингиз. Қисқа вақт ўтгандан кейин

эса Сизнинг бегуноҳ эканлигингиз, ўн йили бекордан-бекорга қамоқхонада кечирганлигингиз маълум бўлди ва Сиз... оқландингиз!

Адолат — ҳақиқат ва тўғрилиқни ҳурмат қилишга асосланган ахлоқ принципи сифатида билинади. Агар, юқоридаги каби бир ҳодиса юз берадиган бўлса, ҳеч шубҳасиз, ўртада на «адолат» қолади, на «ҳақиқат», на «тўғрилиқ», на «ҳурмат» ва на-да «ахлоқ принципи»... ўртада фақат шу аччиқ ҳақиқат қолади: «Адлиявий хато»!

«Адлиявий хато» нима дегани! Унинг қисқача таърифи қуйидагича: «Қатъийлик тусини олган бир суд қароридан айбловчининг қарорга асос қилиб олган воқеликни таҳлил қилишда, унинг ҳақиқатга айлиб-айланмаган қаноатида хатога йўл қўйиши». Бошқа бир таъбир билан айтганда, бир кишининг хатоси, бошқа бир инсон ҳаётининг ҳалокат ёқасига келиб қолишига сабаб бўлади.

БЕЧОРА АЛФРЕД. Инсоният тарихига назар ташлайдиган бўлсак, унинг бир қанча «адлиявий хатолар» билан тўлиқ эканлигига ишонч ҳосил қиламиз. Буларнинг энг кўзга кўринганларидан бири

ақасининг бегуноҳ эканига ишонган Матхио Дрейфус, журналист Бернард Лазарнинг ёрдами билан, Алфред Дрейфусга қўйилган айбонманинг асоссиз эканлигини исботлашга аҳд қилган эди. Унинг бу ҳаракати бора-бора катта бир яҳудий жамоатчилигини оёққа турғазди. Аҳборот шубҳасининг янги мудири Пиква, ҳақиқий айбдорнинг офицер Эстерхаз эканлигини илгари сурди; бу фикри учун уни Жанубий Тунисга сургун қилишди.

ИШГА ЗОЛЯ ҲАМ АРАЛАШДИ. 1898 йилнинг 18 январидан машҳур адиб Эмил Золя ҳам бу ишга аралашди ва жумҳурият газеталарининг бирида «Айблайман» сарлавҳаси остида Президентга хитобан бир «Очиқхат» эълон қилиб, унда Дрейфусни беайб жазога маҳкум қилганлиги учун француз Бош Қўмондонини айблади. Золянинг бу даъвоси кўпчилик тарафидан қўллаб-қувватланди ва иш сиёсий тус олди.

ЗОЛЯГА ЖАЗО. Улкан бир можарога сабаб бўлган бу мақоласи туфайли Эмил Золя бир йиллик қамоқ ҳамда 3 минг франк жарима жазосига ҳукм қилинди. Золянинг даъвоси туфайли француз жамоатчилиги Дрейфус тарафдорлари ва унга қарши бўлган икки гуруҳга ажралди. Ҳар икки тараф ҳам бир-бирига аёвсиз ҳужум қилар, озғига келган ҳар гапни айтишдан тоймасди. Инсон ҳақлари ва Шахс эркинлиги, ҳақиқат ва адолатнинг қарор топишини истаган Дрейфусчилар, сиёсий нуқтаи назардан «сўлчилар»ни ташкил этарди. Иккинчи гуруҳ эса, Ватан ва Қўшин мафратларини илгари сурмоқчи эдилар. Дрейфусчилар, Клеменсо ва Жорес ҳамда Инсон Ҳақлари теварагида бирлашиб, давонинг янгидан кўздан кечирилишини талаб қилиб чиқдилар. 1898 йилнинг 5 июлида Дрейфус оиласининг давонинг янгидан кўздан кечириб чиқилишини талаб қилиши натижада, янги Миллий Мудофаа Вазир Дрейфус айбномасига асос қилиб олинган қўл-ёзманинг мутахассислар тарафидан яна бир марта таҳлил қилинишини истади. 1898 йилнинг августидан айбонманинг сохта эканлиги тасдиқланди ва мазкур айбонмани тайёрлаган Генерал Хенти, Валериан қамоқхонасида ўз жонига қасд қилди. Дрейфус яна Қўшинга ишга олинди ва «Лижон де Хонуа» нишони билан тақдирланди. Айбнома бекор қилинди. Аммо ҳамма

кўргулик, бўлганда, Дрейфусга бўлди. Айбсиз «айбдор»нинг беш йил умри қамоқхоналарда чириди...

УН БИР ЙИЛ МУҚАДДАМ АҚШДА. Навбатдаги «Адлиявий хато» эса ўн бир йил бурун АҚШда содир бўлган эди: 1983 йилда роппа-роса 24 йил қамоқда ётган Америка фуқароси Зиммерманга; ҳеч қандай айби йўқ эканлиги ва бекордан-бекорга қамоқхонага маҳкум этилганлиги аён бўлган, Нью Йорк вилоят суди 1 миллион доллар «узр мукофоти» беришга мажбур бўлди. Жазо давросига кўра амалга оширилган изланишлар натижасида «айбдор» деб топилб, «қотил» дея ўлимга ҳукм қилинган Исидор Зиммерман, электр ўриндиққа ўтказилишига атиги 2 соат қолганида Олий Судга жўнатган афв ҳақидаги арномасига йўлланган ижобий жавоб туфайли бир ўлимдан қолди. Суд унга нисбатан жазони «бир умрлик қамоқ» шаклида ўзгартирди.

24 йил ноҳақ қамоқда ўтирган Исидор Зиммерман, айбсиз эканлигини исбот қилиш учун бутун кучини сарфлади ва охир-оқибат ўз мақсадига эришди. Ҳайъат унинг «айбсиз» эканлигини тан олди. 24 йил ноҳақ қамоқда ўтирган ва 1983 йилда 67 ёшда бўлган Исидор Зиммерман озодликка чиққач, Нью Йорк Вилоят Судидан 10 миллион доллар миқдорда бадал талаб қилди. Суд эса, бу «адлиявий хато қурбони»га солиқ олинмаслик шарт билан 1 миллион доллар «узр пули» беришга қарор қилди.

БУ ЭСА ЯПОНИЯДАН... «Адлиявий хато» қурбони бўлган япон Сака Менданинг ҳикояси қуйидагича: 1984 йилда, 34 йил муқаддам жиноятчи сифатида ушланган ва бу муддатни қамоқхонада ўтказган Сака Менда исмли Япония фуқаросининг «айбсиз» эканлиги маълум бўлгач, суд бу «тақдир қурбони» (тўғғирони, «тақдирсизлик қурбони») бўлган одамни озодликка чиқарди. Сака Менда, 1952 йилда бир эрхотинни ўлдирганликда қамоланган ва бир умрлик қамоқ жазосига ҳукм қилинган эди!.

Аллоҳ ҳаммани қуруқ тухматдан асрагани каби, «адлиявий хато»дан ҳам асрасин!..

Паҳлавон СОДИҚ,
Туркия. Fiesta

Спорт оламида

ЭНГ... ЭНГ... ЭНГ...

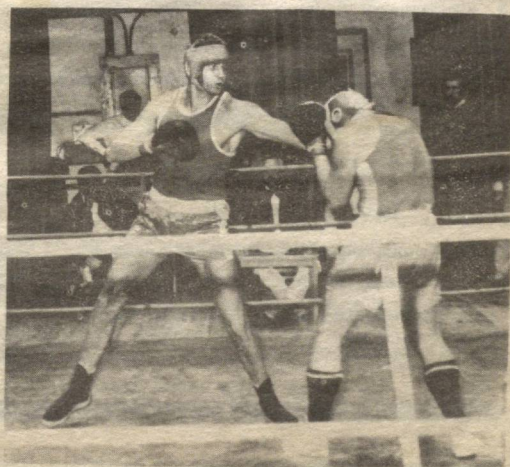
Ер юзиде бокс мусобақаларингиз ўтказила бошлаганига бир ярим асрдан ошди. Дастлабки муштлашувларда боксчилар қўлқопсиз, яъни яланғоч муштлари билан дўпболашган. У пайтлар ҳозиргидек вақтга қараб яна рақиблардан бирининг баданидан қон чиққунча уришишган. Голлиб ҳам худди шу асосда аниқланган.

Дунёдаги энг узоқ давом этган «жанг» эса 1855 йилнинг 3 декабрида Австралияда ўтказилган. Бунда Жеймс Келли рақиб Жонсон Смитни қулатиш учун 6 соат 15 дақиқа вақт сарфлади. Бироқ барибир жаҳон чемпиони бўлмади.

Профессионал боксчилар йртасида жаҳоннинг 4 карра чемпиони Арчи Мур (1907, 1908, 1909, 1910) 16 ёшга тўлаётган пайтда рингда бир йўла 3 кишига қарши муштлашиб (1902) рақибларининг ҳаммасини 3-раундда нокаут қилишга эришган. Афсуски, унинг номи ҳозир бутунлай унутиб юборилган.

Дунёда энг қimmat бокс мусобақаси 1926 йилнинг 23 сентябрида Филадельфияда (АҚШ) ўтказилган. Томошага келган 120 мингдан ортиқ ишчибозлар голлиб учун 1 895 733 доллар тўлаган.

Оврўпада XIX асрнинг энг узоқ давом этган муштлашуви 1849 йил 17 июл кунин Англияда ўтказилган. Майк Мэйдден билан Билл Хейс роппа-роса 6 соат 3 дақиқа яланғоч қўли билан муштлашган. Шундай бўлсада улар узоқ умр кўришган.

Борлиқдаги барча мавжудот азалдан жуфт-жуфт яратилган. Ҳаётнинг давомийлигини, мувозанатини сақлагувчи нарса борлиқни ташкил этган инсоният, ҳайвонот ва наботот оламининг бир-бирисиз айро яшолмаслигида. Заррадан тортиб конот қадар бир-бирини тўлдириб яшайди. Ҳатто биз истеъмол қиладиган меванинг гулида уруғлик ва уруғлантурувчи мавжуд, улар ўзаро оила. Уруғлик уруғланувчини уруғлантурасига ўсимлик мева тугади. Тасавуф аҳли уруғликнинг бошланғич нуктасини наботот оламиндан излагани бежиз омас.

Аллоҳ яратган мўъжизалар беқиёс. Эътибор беринг-а, гуллардаги уруғлантурувчи уруғланувчига нисбатан бироз кўполроқ, уруғланувчи эса нозик ва майинки, беҳтиёр нигоҳингиз боғланади. Ва унинг қирмиз тусли гулбаргларига эмас, кўпроқ уруғланувчисига назар соласиз. Ҳайвонот оламида ҳам жуфтлик бор, лекин оила шаклланимаган. Урғочи ҳайвонда оналик меҳри кўзи чоғи балоғатга етгунча жуда кучли, балоғатга етгач эса аста-секин сўна бошлайди. Нега шундай? Чунки, Шамсиддин Табризий сўзи билан айтганда: «Атрофдаги барча нарса инсон учун қурбон, фақат инсон ўз-ўзига қурбон». Демак, ҳайвон ҳам Аллоҳнинг иродасига бўйин эгади.

Оила мукамал ҳолатда инсонга хос нарса. Тугал диёнат аёл билан эркакка тенг бўлиб берилган. Шунинг учун халқ орасида: яши хотин эрининг диёнатини тўлдирди, ёмон хотин бор диёнатини ҳам сўндирди, қабилада гап юради. Аёл — ўз-ўзига тилсим. Эсланг: Аллоҳ Одам Атони тупроқдан яратди, оғир ва босиқлик тупроқка хос, энг муҳими тупроқ иссиққа, совуққа чидамли, ўзгармасдир. Момо Ҳавони эса Одам Атонинг чап ёнларидан, яъни этдан яратди, у ўзгарувчандир. Лекин муҳими эт юмшоқ, ҳар қандай ҳолатга мослашувчан. Бу ҳам оилани мукамал сақлаш учун Аллоҳнинг иродаси. Ахир тошни тошга урса бири бирини синдиради, агар тошни пахтага урса-чи, улар бир-бирдан ажралмас нарсага айланади.

Оилани жамиятнинг ҳужайраси, деймиз, аслида катта давлатнинг кичик шакли. Оила ҳам давлат каби бошқарувчига муҳтож. Бошқариш ичкариндан бўлса давлат каби оила ҳам ривож топади. Оиланинг давлатга ўхшамайдиган томони шуки, давлатнинг мустақиллиги фуқароларнинг ғурури, оиланинг мустақиллиги биринчи навбатда аёлининг ғурури. Лекин бунга эркак ҳар доим

ҳам кўнавермайди. Эсланг: Шайтоннинг жаннатдан қувилшига сабаб, Одам Атонинг яратилиши эди. У одамзотдан қасдини олиш, Аллоҳ йўлидан қайтариш учун илоннинг кўмагида ўғринча жаннатга кирди. Аввал Одам Атога борди, у қулоқ солмади. Сўнгра Момо Ҳавога борди, у шайтоннинг макридан беҳабар қолди. Ва иблис ундови билан Аллоҳ тақиқлаган мевадан еди, сўнг Одам Атога едирди. Қачон-

эркак аёл қалбидеги суянч ҳайкали. Бу ҳайкал шу қадар юксакки, қолган барча нарсалар унинг соясига қолиб кетади. Аёл зоҳирий гўзаллик ошуфтаси. Эсланг: Аллоҳ Одам Ато ва Момо Ҳавони жаннатдан заминга туширди. Одам Ато Ҳиндистонга, Момо Ҳаво эса Жиддага кўчди. Одам Ато қилган гуноҳлари звазига саҳар туриб икки рақат намоз ўқиди (бомдоднинг икки рақат фарзи Одам Атодан мерос).

ундан тарқаладиган авлодларнинг пўштлири орқаларида эди. (Рабузиддан). Орифлар айтадилар: «Аллоҳ бандаларига жаннатни ваъда қилди. Одамзот авлоди жаннатни ўзлари кўрмаганларида Аллоҳнинг ваъдасига иккиланувчилардан бўларди. Шунинг учун уларга жаннатни Аллоҳ аввал кўрсатди». Уйлаб кўринг-а, одам борки, орзусиз, ширин хабллари сизга яшолмайди. Баъзида хаёллар сизни узоқ-узоққа олиб

одамдек беғуборсиз. Ширин орзиқишда, ўша томонларга ёлғиз кетгингиз келиб қолди. У сизга жуда таниш жойу, лекин бари бир эслолмайсиз. Юрак эса талпинаверади. Бу бир лаҳзалик ҳолат. Чуккур хўрсинасиз, демак муштоқсиз. Бу нима? Қаер у? Сизда ҳам шундай ҳолат бўлганми? Балки жаннат дегани ўшадир? Ахир сиз Одам Атонинг пўштида эдингиз, қалбан ҳис қиласиз, лекин англолмайсиз. Чунки,

АЁЛ—ЎЗ - ЎЗИГА ТИЛСИМ

ки, Одам Ато Аллоҳ тақиқлаган мева эканлигини билди, бармоғини бўғизга тикди. Бугдой тўппаси қайтиб чиқмади, бўғизда қолди. Шу сабабли эркакларнинг бўғзи ўркакчи, аёлларникидек силлик, гўзал эмас. Тақиқланган мева Момо Ҳавонинг ошқозонига тушди. У бугдойни юлганда поясидан қон сизиб оққан эди. Бу қон Аллоҳнинг жазоси сифатида ҳайз қони бўлди. Ҳайзининг ози уч кун, чунки, Момо Ҳаво бугдойга, яъни тақиқланган мевага оғи билан борди, қўли билан олди ва оғиз билан еди, шу уч нарса сабабдир. Кўпи ўн кун, чунки Момо Ҳаво бугдойга боргунча ўн қадам йўл босган эди (Рабузиддан).

Эркакни оиланинг устун, аёлини эса остонаси дедик. Остона покиза бўлса устун бақувват бўлади. Устуннинг бақувватлиги оиланинг устуворлигидир. Ҳозирги пайтда оилада қўйди-чиқдилар кўпайиб кетди. Бунинг асл моҳиятига мантиқан ёндашиш, англаб етиш, келажақда ўз мевасини беради. Уйланг: Одам Ато мукамал жисми, Момо Ҳаво шу жисмининг бўлаги. Агар жисми ўз бўлагини инкор этса, демак у аввало ўзини инкор этган бўлади. Ёки бўлак жисмини ёмон отлиқ қилса, унинг бўлаклигидан мантиқ қолмайди. Чунки, аслида улар битта нарса, яъни Аллоҳнинг яратган ҳазрати инсонидир.

Аёл — ўз-ўзига тилсим. Бирда дунёга ҳаёт бағишловчи, бирда дунёни ер билан яксон этгувчи — аёл. Ягона бутун диёнат аёл билан эркакка тенг бўлиб берилган. Улар қўшилганда диёнат бирикади. Диёнат рўзгордеги фазл, барақа манбайи. Аёл — эзгулик булоғи, лекин бу булоқ бир томонга, яъни оиласи сари оқади, чунки,

Аллоҳ қабул қилди ва «юр!» деди, «йўл билмайман» дея жавоб берди. Одам Ато. Шунда Аллоҳ иродаси билан кўк қарға йўл бошловчи бўлди ва Одам Ато Момо Ҳаво билан яна қовушди. Шунда кўкдан Жаброил уч дона уруғ келтирди. Одам Ато «ейинми?» деди. Жаброил: «йўк, экил!» деди. Майса ўнди. «Энди ейми?» деди, «сабр қил!» деди Жаброил. Майса ҳосилга кирди. «Ейми?», деди Одам Ато, «йўк, ўргил!» деган хитоб келди. Шу тариқа Одам Ато Жаброилдан бугдойни тозалашни, янчишни ва нон ёпишни ўрганди. Жаброил кўрда пиширилган уч дона ноннинг иккисини Одам Атога, бирини Момо Ҳавога берди, бу ҳол кейинчалик мерос тақсимлашда ўлчов бирлиги ҳисобланди. Одам Ато ўз улушини қолдирмай еди, Момо Ҳаво ярмисини еб, ярмини олиб қўйди. Шунда хабар келди: Агар Момо Ҳаво ҳам ўз улушини тугал еганда эди, сиздан кейин келадиган авлодларингиз қаҳатчилик кўрмай яшардилар. (Рабузиддан). Момо Ҳаво шундай бўлишини билганда ярмини қолдирармиди? Йўк, албатта. У бугуннинг эртасини ўйлади, қолаверса, ёнидаги хўжасининг очикқанини кўрди. Одам Ато эса Аллоҳ бугун берган ризқини эртага ҳам беришига ишонди, имон келтирди. Момо Ҳавонинг ишонсизлиги туфайли қаҳатчилик авлодларга мерос бўлди.

Тасавуф орифларининг баҳсларига сабаб бўлган нарса, Одам Ато аввал бошқа жойда яратилиб, сўнгра жаннатга олиб кирилганми, ёки аксинчामी? — каби масаладир. Эсланг: Одам Атога жон бағишланган, жаннатни сайр қилдириш учун Жаброилга фармон бўлди. Одам Ато жаннатга кирганларида,

кетди. Шунда кўз олдингиздан нимадир ялт этиб ўтади. Аввал илғаб ололмайсиз. Ям-яшил водий, зилол сувлар шилдираши, қушлар чўғури ва бу мусаффо олам сизга танишдек, лекин эслолмайсиз, юрак эса талпинади. Гўё шу дамда чиркин дунё губорларидан покланган

сизда ҳали ақл, хотира, англаш қобилияти яралмаган эди. Балки Жалолиддин Румийнинг: «Кўзни юмгил, кўзга айланган кўнгил», деганларидажиқмат шудир?! Яна ҳам Аллоҳ билгувчи.

Юсуф ХУДОЙҚУЛ

Х. МАМАТҚУЛОВ сурати

Бош муҳаррир:

Абдуҳошим ИРИСБОЙ

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:

Қулман ОЧИЛ, Жуманазар БЕКНАЗАР, Дадахон
 ҒУБОВ, Фарҳод РУЗИЕВ, Муҳаббат ИБОДОВА,
 Ҳалим САЙИД (бош муҳаррир ўринбосари), Ботир
 ЭРНАЗАР (масъул котиб)

ЖАМОАТЧИЛИК КЕНГАШИ:

Зокир УБАЙДУЛЛАЕВ, Рўзимат САФОЕВ, Абсалом
 УСАНОВ, Абдумуталлиб РИЗОҚУЛОВ,

Муассис: Ўзбекистон Республикаси Болалар жамғармаси
 Газетамиз ҳозирча Ўзбекистон Республикаси Болалар жамғармасининг «Чинор»
 илмий ишлаб чиқариш бирлмаси.

Таҳририят келган хатларга ёзма жавоб қайтармайди. Шунингдек, фуқаролар билан ташкилотлар ўртасида воситачилик ҳам қилмайди. Газетамиздан олинган маълумотлар «Оила ва жамият»дан деб кўрсатилиши шарт.

МАНЗИЛИМИЗ:

700029, Мустақиллик майдони, 1-бино.
 Телефон: 39-43-95.

Азиз АБДУВАЛИ навбатчилик қилди.

Обуна индекси 64654. Рўйхатга олиш № 33.
 Буюртма № Г-764. 33533 нусхада чоп этилди.
 Офсет усулида босилди. Формати А-3,
 ҳажми, 2 босма табақ.